

भारतीय नागरी सुरक्षा संहिता-२०२३ च्या
अंमलबजावणीकरिता महाराष्ट्र राज्यात मोबाईल
फॉरेन्सिक वाहने खरेदी करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
गृह विभाग
शासन निर्णय क्रमांक एफएसएल-०४२४/प्र.क्र.२०५/पोल-४,
मंत्रालय, मुंबई - ४०००३२,
दिनांक :- २२ जुलै, २०२४

- संदर्भ :-** १) महासंचालक (न्यायिक व तांत्रिक), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचे पत्र क्र. महासंचालक/१२६ / २०२४, दि.११.०३.२०२४.
२) महासंचालक (न्यायिक व तांत्रिक), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचे पत्र क्र. महासंचालक/३१६/ २०२४, दि.३१.०५.२०२४.

प्रस्तावना :-

ज्या प्रकरणात सात वर्षे किंवा त्यापेक्षा जास्त शिक्षा आहे अशा गुन्ह्यांमध्ये न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा तज्ञांकडून घटनास्थळांवर भेट देवून परिस्थितीजन्य पुरावे गोळा करणे बंधनकारक असल्याबाबत भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता २०२३ केंद्रीय कायदेमंडळात पारीत झाली असून दि.०१/०७/२०२४ पासून अंमलात आली आहे. त्या अनुषंगाने महाराष्ट्र राज्यात विविध गुन्ह्यांमधील घटनास्थळांना भेट देण्यासाठी मोबाईल फॉरेन्सिक व्हॅन्स उपलब्ध करणे आवश्यक आहे. गुन्हे स्थळावरून परिस्थितीजन्य पुरावे गोळा करणे व जतन करणेकरीता तसेच व्हिडीओ व छायाचित्रण करण्याकरीता न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळेच्या तज्ञांना आवश्यक किट व केमिकल्स तसेच मोबाईल व्हॅन्ची आवश्यकता आहे. त्याकरीता संचालनालय स्तरावर संचालक, न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा संचालनालय, मुंबई यांचे अध्यक्षतेखाली समिती गठीत करून अहवाल मागविण्यात आला होता. सदर समितीमध्ये न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा संचालनालयाच्या सर्व विभागातील विभाग प्रमुखांचा समावेश होता. सदर समितीने अभ्यास करून सादर केलेल्या शिफारशीनुसार महासंचालक (न्यायिक व तांत्रिक), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांनी दि.११.०३.२०२४ रोजी शासनास आवश्यक मोबाईल फॉरेन्सिक वाहने खरेदीचा प्रस्ताव शासन मान्यतेसाठी सादर केला आहे. सदर प्रस्तावाच्या अनुषंगाने मा. अपर मुख्य सचिव (गृह) यांच्या अध्यक्षतेखाली त्यांच्या मंत्रालयीन दालनात आयोजित केलेल्या उच्चस्तरीय शक्ती प्रदत्त समितीच्या दि.०६.०६.२०२४ रोजीच्या बैठकीत महाराष्ट्र राज्यात एकूण २५४ मोबाईल फॉरेन्सिक व्हॅन्स खरेदी करण्याकरीता आणि २५९ वाहनांसाठी आवश्यक मनुष्यबळ पुरवठा, फॉरेन्सिक किट्स, रसायने खरेदी तसेच, सॉफ्टवेअर आणि जोडणी यासाठीच्या मंजूरीसह (रु.१३७२.३६ कोटीचा प्रकल्प) पहिल्या टप्प्यात प्रायोगिक तत्वावर २१ मोबाईल फॉरेन्सिक व्हॅन्स मंजूर करण्याबाबत महासंचालक (न्यायिक व तांत्रिक), मुंबई यांचा प्रस्तावास मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता २०२३ मधील १७६ (३) मधील तरतुदीच्या अंमलबजावणी करण्याच्या अनुषंगाने खालीलप्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे:-

भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता २०२३ मधील तरतुदीनुसार सात वर्षे किंवा त्यापेक्षा जास्त शिक्षा असलेल्या गुन्ह्यांमध्ये न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा तज्ञांकडून घटनास्थळांवर भेट देवून परिस्थितीजन्य पुरावे गोळा करणेसाठी घटनास्थळाला भेट देण्यासाठी २५४ मोबाईल फॉरेन्सिक व्हॅन्स खरेदी करण्याकरीता आणि २५९ वाहनांसाठी आवश्यक मनुष्यबळ पुरवठा, फॉरेन्सिक किट्स, रसायने खरेदी तसेच, सॉफ्टवेअर आणि जोडणी यासाठीच्या अंदाजे रु.१३७२.३६ कोटीच्या प्रकल्पास तत्त्वतः मान्यता देण्यात येत आहे.

या प्रकल्पांतर्गत पहिल्या टप्प्यात प्रायोगिक तत्वावर २१ मोबाईल फॉरेन्सिक व्हॅन्स [मुंबई शहर-०५ (निर्भया अंतर्गत प्राप्त वाहने), नवी मुंबई -०३, नागपूर शहर -०५, आणि जळगांव- ०८] वापरण्यास मंजूरी द्यावी. यासाठी १६ नवीन वाहनांची खरेदी तसेच २१ वाहनांची देखभाल व दुरुस्ती, इंधन, मनुष्यबळ, कीटस, सॉफ्टवेअर इ. अनुषंगिक बाबींसह अंदाजे रु. ३२.०३ कोटी इतक्या खर्चास तत्वतः मंजूरी देण्यात येत आहे.

२. सदर प्रकल्पांतर्गत वाहन खरेदी ही न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा संचालनालयामार्फत करण्यात यावी. मोबाईल फॉरेन्सिक व्हॅन्ससाठी गरजेनुसार मनुष्यबळ पुरवठा, फॉरेन्सिक किट्स आणि रसायने खरेदी तसेच, सॉफ्टवेअर आणि जोडणी याबाबतची संपूर्ण कार्यवाही स्वतंत्र अशा सिस्टीम इंटीग्रेटर मार्फत करण्यात यावी. वाहन खरेदी आणि सिस्टीम इंटीग्रेटरची नेमणूक करताना उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभागाच्या दि.०१.१२.२०१६ रोजीच्या शासन निर्णयामध्ये नमूद केलेल्या अटी व शर्तीचे व विहित कार्यपद्धतीचे पालन करण्यात यावे.

३. सदर प्रकल्पांतर्गत २५४ मोबाईल फॉरेन्सिक व्हॅन्स नव्याने खरेदी करणे आवश्यक असून या वाहनांचा न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा संचालनालयाच्या वाहन आढाव्यात अतिरिक्त म्हणून समावेश करण्यास वाहन आढावा समितीची स्वतंत्रपणे मान्यता घेण्यात यावी.

४. सदर प्रकल्पाकरिता पुढीलप्रमाणे मनुष्यबळ आवश्यक आहे :-

२५१ मोबाईल फॉरेन्सिक युनिटसाठी व ८ delivery van करिता आवश्यक पदे (कंत्राटी तत्वावर)				
अ.क्र.	पदनाम	१ शिफ्टमध्ये (१२ तास)	२ शिफ्टमध्ये (१२ तास)	एकूण
१	सहायक रासायनिक विश्लेषक, गट-ब	२५१	२५१	५०२
२	वैज्ञानिक सहायक (संगणक गुन्हे व ध्वनी व ध्वनीफित विश्लेषण), गट-क	२५१	२५१	५०२
३	वाहनचालक, गट-क (MFV+Delivery Van)	२५९	२५१	५१०
४	प्रयोगशाळा परिचर, गट-ड	२५१	२५१	५०२
५	रजेचा काळातील पर्यायी व्यवस्था सहायक रासायनिक विश्लेषक, गट-ब			४६
६	रजेचा काळातील पर्यायी व्यवस्था वैज्ञानिक सहायक (संगणक गुन्हे व ध्वनी व ध्वनीफित विश्लेषण, गट-क)			४६
७	रजेचा काळातील पर्यायी व्यवस्था वाहनचालक			४६
८	रजेचा काळातील पर्यायी व्यवस्था प्रयोगशाळा परिचर			४६
	एकूण			२२००

सदर प्रकल्पाकरिता उपरोक्तप्रमाणे आवश्यक मनुष्यबळ सुरुवातीला कंत्राटी/बाह्ययंत्रणेद्वारे घेण्यात यावे. तथापि, दरवर्षी २०% याप्रमाणे पुढील ०५ वर्षांत नियमित तत्वावर मनुष्यबळ उपलब्ध होईल यासाठी प्रयत्न करण्यात यावेत. तोपर्यंत प्रत्येक युनिटमध्ये प्रमुख हा नियमित अधिकारी/कर्मचारी राहिल याचा प्रयत्न करण्यात यावा.

५. मोबाईल फॉरेन्सिक व्हॅनवरील अधिकारी व कर्मचारी यांची नियुक्ती करताना त्यांची शैक्षणिक अर्हता त्या त्या पदाच्या सेवा प्रवेश नियमानुसार राहिल. तसेच, या अधिकारी व कर्मचारी यांनी प्रशिक्षण यशस्वीरीत्या पूर्ण केल्यानंतरच त्यांना घटनस्थळावरील पुरावे गोळा करण्याची जबाबदारी देण्यात येईल याची दक्षता घ्यावी.

६. सदर प्रकल्पास आवश्यक नियमित पदे व बाह्ययंत्रणेद्वारे मनुष्यबळ घेण्याबाबतचा प्रस्ताव उप समिती/ उच्चस्तर सचिव समिती यांच्या मान्यतेसाठी सादर करण्यात यावा.
७. सद्यस्थितीत प्रायोगिक तत्वावर २१ मोबाईल फॉरेन्सिक वाहने कार्यान्वित करण्याचे प्रस्तावित आहे. या प्रायोगिक तत्वावरील वाहनांचा प्रत्यक्ष वापर केल्यानंतर होणा-या फलनिष्पत्तीचा किंवा परिणामांचा विचार करून उर्वरित प्रकल्पात आवश्यकता असल्यास काही सुधारणा करून सक्षम स्तरावर मान्यता घेऊन संपूर्ण प्रकल्प राबविण्यात यावा.
८. सदर प्रकल्प ५ वर्षात राबवावयाचा असून त्यासाठी लागणाऱ्या वाहने, साधनसामग्री व उपकरणांचा खरेदी खर्च व मनुष्यबळ खर्च "भागणी क्र. बी-१, २०५५ पोलीस (००) ११६ न्यायसहायक विज्ञान (००) (०१) न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा (२०५५०३१९), १० कंत्राटी सेवा, १३-कार्यालयीन खर्च, २१- सामुग्री व पुरवठा, २५-पोशाख, राहुटी व भांडारे, ५१-मोटार वाहने आणि ५२-यंत्रसामुग्री व साधनसामुग्री" या लेखाशिर्षाखाली त्या त्या वर्षासाठी मंजूर अनुदानातून भागविण्यात यावा.
९. सदर शासन निर्णय मा. मंत्रीमंडळाच्या दि.०५.०७.२०२४ रोजी झालेल्या बैठकीतील निर्णयास अनुसरून निर्गमित करण्यात येत आहे.
१०. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्रमांक २०२४०७२३११४०२७८५२९ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने

(रा. ता. भालवणे)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव
- २) मा. सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद यांचे सचिव
- ३) मा. अध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा यांचे सचिव
- ४) मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ५) मा. उप मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव
- ६) मा. विरोधी पक्षनेता, विधान परिषद/विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
- ७) सर्व सन्माननीय संसद/ विधानसभा/ विधानपरिषद सदस्य यांचे स्वीय सहायक
- ८) मा. मंत्री (गृह) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ९) मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई यांचे स्वीय सहायक
- १०) अपर मुख्य सचिव (गृह), गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचे स्वीय सहायक
- ११) अपर मुख्य सचिव (सेवा), सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचे स्वीय सहायक
- १२) अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई. यांचे स्वीय सहायक
- १३) महासंचालक (न्यायिक व तांत्रिक), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
- १४) प्रधान सचिव (विशेष) यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
- १५) संचालक, न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा संचालनालय, मुंबई
- १६) उप संचालक, प्रादेशिक न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाळा, पुणे/ नागपूर/ नाशिक/ औरंगाबाद/ नांदेड/अमरावती/कोल्हापूर.

- १७) लघु न्यायसहायक वैज्ञानिक प्रयोगशाला, चंद्रपूर/धुळे/ठाणे/रत्नागिरी/सोलापूर
- १८) अधिदान व लेखा अधिकारी/निवासी लेखा अधिकारी, मुंबई
- १९) जिल्हा कोषागार अधिकारी, पुणे/ नागपूर/ नाशिक/ औरंगाबाद
नांदेड/अमरावती/कोल्हापूर/चंद्रपूर/धुळे/ठाणे/रत्नागिरी/सोलापूर
- २०) निवडनस्ती (पोल-४)